

Příběh o Pánovi a Sýrinx v Nezvalových sonetech Zachránkyni

V pátek 25. června 1937 se Vítězslav Nezval seznámil se sedmadvacetiletou studentkou filosofie Lilly Hodáčovou, do níž se zamiloval tak prudce a vášnivě, že v prvních týdnech jejich milostného vztahu napsal pro ni a o ní v deseti dnech sto sonetů, které knižně vyšly anonymně pod názvem *100 sonetů Zachránkyni věčného studenta Roberta Davida* ještě na podzim téhož roku. Kromě autobiografického vyličení průběhu prvních schůzek a vyznání lásky obsahují Sonety i několik odkazů na antickou mytologii, mezi nimi aluzi na příběh o Pánovi a Sýrinx.¹

Příběh o Pánovi a Sýrinx, jak jej vypráví ve svých *Proměnách* Ovidius – kterého ostatně Nezval v Sonetech dvakrát zmiňuje – je příběhem nešťastné lásky boha lesů Pána ke krásné najádě (vodní nymfě) Sýrinx. Když Pán vyznal Sýrinx lásku, dala se nymfa na útěk v domnění, že Pánovi uteče, jako se už tolikrát útekem v lesnaté horské krajině zachránila před chtíčem a láskou jiných božských nápadníků. Pán ji však pronásledoval. Krásná najáda se zastavila až u řeky Ládón, jejíž *plynoucí vlny jí bránily prchati dále*. Požádala proto své sestry nymfy, aby změnily její podobu a tím ji před bohem lesů zachránily. Pán, který nymfu dostihl a užuž chtěl obejmout její krásné tělo, držel náhle v náruči jen bahenní rákos. Smutný usedl na břehu řeky. „*Zatím co vzdychal tam, proud vzduchu v rákosí zvířil / jemný ševelný zvuk, tak podobný tklivému nářku.*“² Sladkost zvuku připomněla Pánovi nymfin hlas. Z různě dlouhých dutých stébel rákosy vyrobil flétnu (dodnes označovanou jako Panova flétna či sýrinx), nosil ji všude s sebou a hrával na ni. Byl navždy s tou, kterou miloval.

V antické mytologii došlo k prolnutí řeckého a římského bájesloví. Římané svého boha lesů, polí a dobytka Fauna časem ztotožnili s řeckým bohem lesů, lovců a pastýřů Pánem, bohyní lovu Dianu zase s řeckou bohyní lovu a vládkyní přírody Artemidou. Nezval v Sonetech až na výjimky užívá latinských jmen postav antické mytologie (Faun místo Pán, Diana místo Artemis, naproti tomu ale Venuše i Afrodita).

K mýtu o Pánovi a Sýrinx se Nezval vrací v sonetech 48. a 49. a stručně až zkratkovitě jimi tlumočí děj příběhu (v básních zvýrazněno): Najadčino marné odmítání Pánovy lásky (*Mé ano požírá tvé ne*) – Pánovo pronásledování Sýrinx (*nastane velká honička*) – proměna Sýrinx ve flétnu (*Jsem Faun a ty jsi jeho flétna*).

---

1 Odkazy na antickou mytologii či kulturu nalezneme i jinde v Nezvalově díle (už jen podle názvu viz např. básně *Demétér*, *Malá Atlantida*, *Sonet o uštknutí Eurydiky*, *Balatta o Orfeovi a dravé zvěři*, *Balada o dívce vzývající Venuši*, baletní libreta *Pygmalión* a *Pyramus a Thisbé*, baletní synopsis *Kohout a Sapfo* nebo divadelní hry *Věštírna delfská* a *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou*) a svědčí o básníkově obdivu k antice (srov. BLAHYNKA 1972: 11).

2 OVIDIUS 1969: 37.

SONET ČTYŘICÁTÝ OSMÝ
o serenádě na Žofíně³

Noc třpytí se jak kulička
v přeludném reflektoru.
Tvůj prs jak hvězdná rolnička
zvoní v tom slavném sboru,

jímž jsi ty celá, celička
v mušelínovém flóru.
**Nastane velká honička
beze slov, bez hovoru.**

Lstivě tě konejším jak klaun,
já, starý okouzlený Faun,
má ruka bloudí po tvém klíně.

Jsi studem celá nachová
a říkáš tiše: Proboha,
přestaňte, vždyť jsme na Žofíně!

SONET ČTYŘICÁTÝ DEVÁTÝ
o slově zítra⁴

Řekni, má milá, proč se rdíš
jak třešeň v ústech května?
Mysli si na chvílku, že spíš...
Jsem Faun a ty jsi jeho flétna.

Nad Prahou zhasl modrý kříž,
milenci (je jich plná Letná)
hledají pro svou lásku skrýš –,
mlč, miloučká, mlč, ošemetná...

Mé ano požírá tvé ne.
Ach, škoda noci, škoda dne.
Však, máte pravdu! Jak jste chytrá...

To slovo nezní jako slib,
to slovo zázračné jak šíp,
to vzrušující slovo: *zítra!*

V dalších sonetech pak nalezneme verše či slova odkazující k tomuto antickému příběhu na první pohled sice vzdáleně, nicméně vystavíme-li je právě kolem těchto dvou sonetů (umístěných skoro přesně doprostřed sbírky), je jejich příslušnost k mýtu zřejmá.

Jak píše Ovidius, krása Sýrinx, té *nejslavnější z nymf*, byla tak neobyčejná, že si ji ostatní pletli s bohyní Dianou, představující v době antiky nejvyšší ideál ženské krásy: „*A stejně jak ona se strojíc, / mnohé mylíti mohla, že vskutku je Diánou – ovšem, / tato má zlatý luk, a Sýrinx měla jen z rohu.*“⁵. Rovněž Nezval označuje svoji Zachránkyni za tu nejkrásnější, *nejlíbeznější z žen*, je pro něj najadkou („*sestro najad*“; Sonet 35.), jindy zase bohyní lovu Dianou („*Diano českých luk*“, „*slavnostní Diano*“; Sonet 22. a 39.). Sám na sebe bere Pánovu/Faunovu podobu, mluví o sobě jako o *nestvůře* a *ošklivci* (Sonet 2. a 53.) a drží se tak kontrastu obsaženého v samotném mýtu: božsky krásná Sýrinx a škaredý Pán se zjevem budícím panický strach (kozlí nohy, rohy a dlouhý vous).

Antická mytologie navěky spojila Pána a Sýrinx.

Nezvalův poslední, stý sonet Zachránkyni začíná verši: „*Nás osud nikdy nerozdvojí. / Jsme do věčnosti spojeni.*“⁶. Osm let po vydání sbírky, v době, kdy se jejich milostný vztah přeměnil v důvěrné přátelství trvající až do básnickovy smrti, svěřila se Lilly Hodáčová v dopise Nezvalovi: „*mám stále takový pocit, že my dva nějak k sobě patříme ve vesmíru*“⁷.

3 NEZVAL 1953: 162.

4 NEZVAL 1953: 163.

5 OVIDIUS 1969: 37.

6 NEZVAL 1953: 214.

7 Dopis z 26. května 1945; uložen v básnickově pozůstalosti (Literární archiv Památníku národního písemnictví).

Použitá literatura

BLAHYNKA, Milan

1972 *Nezval dramatik* (Praha: Divadelní ústav)

1979 *Ediční poznámka* In: NEZVAL, Vítězslav. *100 sonetů záchránkyni věčného studenta Roberta Davida* (Praha: Čs. spisovatel)

HODÁČOVÁ, Lilly

1995 *Zpěv Orfeův* (Praha: Odeon)

NEZVAL, Vítězslav

1953 *Básně, balady a sonety věčného studenta Roberta Davida* (Praha: Čs. spisovatel)

OVIDIUS

1969 *Proměny* (Praha: Odeon)

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch

1982 *Bohové a hrdinové antických bájí* (Praha: Mladá fronta)

Příběh o Pánovi a Sýrinx v Nezvalových sonetech Zachránkyni.

Sepsal Alsen Hanson.

Vytvořeno pro internetové stránky <http://vitezslavnezval.cz/>.

Datum vydání: 16. 11. 2016

Aktualizace: 17. 11. 2016

Tento dokument podléhá licenci Creative Commons.
Uveďte autora – Nevyužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/cz/>